

KUZMA GRÉTA

PÁZMÁNY PÉTER 450

TANULMÁNYOK PÁZMÁNY PÉTER SZÜLETÉSÉNEK 450. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Szerkesztette: Ajkay Alinka, Hargittay Emil, Budapest: Universitas Könyvkiadó, 2022.
268 l. ISBN: 978-963-9671-85-0

Kulcsszavak: Pázmány Péter, 450, évforduló, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, PPKE BTK

Pázmány Péter (1570–1637) életpályájának, munkásságának vizsgálata napjainkig relevanciát élvez az irodalomtörténészek körében, hiszen a 66 éves korában elhunyt esztergomi érsek és bíboros életében számos területen alkotott maradandót mint teológus, vitairó, politikus és nyelvművész. Életművének tartalmi és műfaji változatossága egyedülálló pályát eredményezett. Ezt az életpályát a témában kevésbé jártas érdeklődőknek is érdemes lehet minél behatóbban megismerni, hiszen Pázmány esetében hatványozottan igaz az az állítás, hogy műveinek, kezdeményezéseinek, tevékenységeinek áldásos produktumát napjainkig élvezhetjük az oktatás, a teológia és sok egyéb más terület esetében. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem szervezésében, Pázmány születésének 450. évfordulója alkalmából megtartott konferencia, valamint az annak nyomán megjelenő konferenciakötet is a megemlékezés, Pázmány örökségének hangsúlyozása, az életmű kutatásának folyamata és jelenlegi állapota mellett a novumok bemutatását, új nézőpontok, eredmények megismertetését tűzte ki célul.

Az egyetem alapítója és névadója születése évfordulójának alkalmából szervezett konferenciára 2020. október 7-én került sor, szinte napra pontosan Pázmány születésének napjához igazítva az eseményt. A konferenciát, az akkori járványhelyzetet is szem előtt tartva, hibrid módon tartották meg, vagyis az előadók személyes részvétele mellett a résztvevők, több mint ezer fő, online élő közvetítés keretében kísérhette figyelemmel az előadásokat.

A konferencia alapján az Ajkay Alinka (a PPKE BTK habilitált egyetemi docense) és Hargittay Emil (a PPKE BTK intézetvezető egyetemi tanára) által szerkesztett, további tanulmányokkal kiegészített kötet 2022-ben jelent meg az Universitas Kiadó gondozásában. A kötet jól szerkesztett, logikus felépítésének köszönhetően az olvasó nemcsak a tanulmányok konklúzióival gazdagodhat, hanem betekintést is nyerhet a konferencia menetébe. Többek között megismerkedhet a Pázmány örökségét folytató egyetemek (a Pázmány Péter Katolikus Egyetem mellett az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Semmelweis Egyetem) rektorainak megnyitó és köszöntő beszédeivel, a Pázmány műveiből megjelenő kritikai kiadások utóbbi, több mint húsz évének összegzésével és jelenlegi állapotával, így a legfrissebb, 11. és 12. kötet történetével és tartalomismertetésével is. (A kritikai kiadás-sorozat e két kötetéről részletesebben Maczák Ibolya írt a kötetben.) A konferenciakötet értékes forrása lehet további kutatásoknak, a tanulmányok mellett rövidítésjegyzék és

névmutató segíti az eligazodást és a keresést. A kötet végén pedig a tanulmányok szerzőiről is olvasható egy rövid bemutatás.

A tanulmányoknak köszönhetően megismerhető Pázmány Péter életpályájának, működésének sokszínűsége, műveinek, szónoki és hitvitázó tehetségének eredetisége, hagyományörző, egyben mégis újító tevékenysége, örökségének fennmaradása. A tanulmányok szerzői számos témakör kapcsán érintik Pázmány életét, életművének periodizációs kérdéseire, hitvitázó, teológiai, politikai ténykedésére vagy éppen műveinek vizsgálatára fókuszálva, de kitérnek Pázmány nyelvhasználatára, kiváló latintudására, hadiprédikációira és emlékezetére is, utóbbi esetében például a róla készült metszetek, szobrok és domborművek történetét vizsgálva. A kötet már csak azért is igen izgalmas lenyomata a Pázmány-kutatásnak, mivel bemutatja, hogy az elmúlt évtizedekben milyen új felfedezések, megállapítások, kutatási eredmények és további kérdések születtek Pázmány művei kapcsán, s mindez több szempontból kerül bemutatásra, hangsúlyozva így a kutatások aktualitását is. Mindemellett azért is tekinthető kiemelkedőnek a kötet, mivel emlékezteti az olvasót arra, hogy Pázmány életének és életpályájának vizsgálata, noha a kötet születésének 450. évfordulója alkalmából jelent meg, mind a mai napig fontos és aktuális feladat. Az általa alapított egyetem öröksége, hitvitázó és prédikációs irodalmának előremutató megoldásai, latin és anyanyelvi alkotásainak stílusbeli bravúrai, kapcsolati hálójának kutatása, kultuszának története a mai kor emberének is értékes anyagokat szolgáltat. Éppen ezért lehet érdemes röviden kitérni a tanulmányok tartalmára.

Ahogy már a korábbiak során is említésre került, a tanulmányokban az olvasó megismerheti többek között a Pázmány-életmű új kutatási eredményekre támaszkodó, periodikus felosztását, amelynek köszönhetően feltárul, hogy Pázmány írói pályafutása milyen fejlődési útvonalon keresztül alakult, változott (Bitskey István). **Szintúgy kifejtésre kerül Pázmány teológusi oldala, teológiájának időszerűsége (Szabó Ferenc SJ)**, illetve egyháztörténeti vonatkozású, a kelet–nyugati egyházszakadást, mint történelmi tanulságot bemutató, értelmező írása is (Dobos András).

Pázmány műveinek kapcsán hangsúlyt fektetnek magyar nyelven megjelentetett írásaira. Nincs ez másként a konferenciakötetben sem, hiszen Pázmány több művének fontos jellemzője, hogy anyanyelvén is kiemelkedő irodalmi minőségben alkotott. Mindemellett azonban az olvasó képet kaphat Pázmány bilingvis szövegalkotási módszereiről, táblázatos formában, fordítások által is feltérképezhetővé téve Pázmány latin nyelvű szövegalkotásának irodalmi igényességű megoldásait. Emellett Pázmány önfordító tevékenységének köszönhetően az utókor megismerkedhet azzal is, hogyan értette saját szövegét, hogyan jelenítette meg latin és magyar nyelven. Szerzői kétnyelvűségének vizsgálata tovább erősíti példamutató szerepét (Báthory Orsolya).

Nyelvjárásának vizsgálata betekintést enged Pázmány XVI–XVII. századi nyelvhasználatába, az általa használt bihari nyelvjárásba (amely a később kialakuló irodalmi nyelv egyik meghatározó részét képezi), illetve a múlt idő használatába. E

kérdés vizsgálata azért is jelentős, mert Pázmány nyelvhasználatában érezte a korszellemet, s ahogy a tanulmány szerzője, Hegedűs Attila is kiemeli, ennek köszönhetően egyszerre volt képes mintakövető és mintaadó is lenni. Pais Dezsőt idézve kijelenthető: a magyar irodalmi nyelv alakulására Pázmány erőteljes hatással bírt.

Egyházi beszédein belül a kötet kitér hadiprédikációira is, amelynek kapcsán megismerhető Pázmány praktikus, taktikus szempontokat érvényesítő gyakorlata, amely alapján a hadiprédikációit az aktuális eseményekhez igazító szónok képe rajzolódik ki az olvasó előtt (Őze Sándor). Pázmány politikai pályafutásának, Esterházy Miklóssal kialakult konfliktusának vizsgálata szintén helyet kap a kötetben, ami azért is érdekes, mert bemutatja, hogy az újkori politikai csatározások nemcsak az udvar és a rendek oldalán, hanem az alsó- és felsőtábla, valamint a világi és egyházi rendek, a katolikus és a protestáns felekezetek képviselői körében szintúgy jelen voltak (Pálffy Géza). Pázmány pályájának fordulata az új vatikáni kutatások tükrében is bemutatásra kerül, a harmincéves háború, a korabeli Habsburg--pápai kapcsolatok, valamint az európai összefüggésrendszer tekintetében (Tusor Péter).

Pázmány emlékezetének, kultuszának kérdése, úgymint a róla készített metszet, életrajz és dicsőítő költemény vizsgálata is helyet kap (Szelestei N. László). A róla készült szobrok és domborművek történetének feltérképezése lehetőséget ad arra, hogy megismerhessük Pázmány korszakonként eltérő tiszteletét, így a kötet Pázmány kultuszának kutatása szempontjából is számottevő eredményeket közöl. Emellett azért kiemelendő a róla készült szobrok, mellképek és domborművek történetét összefoglaló tanulmány, mivel e kötetben jelenik meg az első ezzel kapcsolatos, tudományos összefoglalás. A tanulmány függelékében bőszéges képanyaggal gazdagítja a kötetet, megismerhetővé téve a Pázmányról készült szobrászati műalkotásokat és domborműveket (Tüskés Anna).

A kötet szerkesztői, Ajkay Alinka és Hargittay Emil szintén megjelentettek egy-egy írást a konferenciakötetben. Ajkay Alinka átfogó áttekintésében Pázmány hitvitázó gyakorlatát mutatta be teljesen új megközelítésből, elsősorban a szövegközeliségre fókuszálva, Pázmány vitairatait hitvitabokrokként vizsgálva, amelyek hatása több személlyel hozható kapcsolatba. Pázmány és vitapartneri ugyanis mindig több írásművön keresztül csaptak össze, egy-egy protestáns műre pedig mindig érkezett válasz Pázmány részéről. Mindezek mellett a tanulmányban betekintést nyerhetünk Pázmány munkamódszerébe, narrációs megoldásaiba, idézési technikájába, mely utóbbi célja nem a ferdítés vagy az átfogalmazás volt, hanem a logikai szempontok mentén megvalósított gyakorlat, vagyis a mondatok tömörítése, a lényeg összefoglalása. De ugyanígy megismerhető a vitapartnerekkel szemben kialakított eszköztár alkalmazása, amelyet a szerző hat pontban, akkurátus módon foglalt össze; ilyen például a gúnynevek adása, az ellenfél külső és belső tulajdonságainak becsmérlése vagy a travesztia használata is.

Hargittay Emil a Pázmányra vonatkozó, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen 1998 és 2020 között folytatott kutatásokat foglalja össze. Többek között részletesen feltárja a kritikai kiadások menetének történetét, a már megjelentetett köteteket, amely sorozat

joggal tekinthető a kritikai kiadások zászlóshajójának. Bemutatja a Pázmány Péter Kutatócsoport munkáját, de kitért Pázmány sírhelyének megtalálására is, amelynek folyamatában az egyetem is tevékenyen részt vett. A jövőbeni tervekre vonatkoztatva a fő cél továbbra is a kritikai kiadások összeállítása és megjelentetése marad, ami fontos és kimagasló feladata az egyetemnek is.

A tanulmányok stílusa végig olvasmányos marad, a kötet érthető és logikusan felépített módon vezeti végig az olvasót a hipotézisek megfogalmazásán és a feltáró munkák, elemzések megkezdésén át a kapcsolódó konklúziók levonásáig. A témával vagy a tudományterületekkel behatóbban foglalkozó olvasók, kutatók számára a kötet anyaga hatalmas segítség lehet, ami további kérdések megfogalmazására indukálhat, s így a tudományos párbeszédet tovább gazdagíthatja, folyamatosságát tovább erősítheti.

A konferenciakötet borítója is rendkívül informatív és harmonikusan szerkesztett; a szerkesztők kreatív megoldásokat alkalmazva ismertethetik meg az olvasókat és a kutatókat Pázmány életművének további elemeivel. A róla készített, 19. század közepi festményen kívül az első és a hátsó borítón is megjelennek jelentős művei, akár mint a könyvespolcon sorakozó könyvek. A könyv hátsó borítóján pedig Darnyik Luca Pázmány-évfordulóra készített, pályadíjnyertes műve, Pázmány arcképe látható szöveghő formájában, amely egyszerre mint kép és mint szöveg gyakorol hatást a könyv szemlélőjére. A kötet belső borítóján, a fülszöveg mellett, Pázmány néhány prédikációrészletét is elolvashatjuk, ezek ékes bizonyítékai annak, hogy noha majd ötszáz év telt el szövegeinek megírása óta, stílusa érthető és élvezetes, a prédikációiban rejlő okító szándék tanulságos maradt nemcsak kortársai, de a mai kor embere számára is.

A Pázmány Péter műveire, örökségére fókuszáló konferenciakötet kiváló forrásként szolgálhat a jövőbeni kutatások számára, hiszen a tanulmányok Pázmány írói, szónoki, teológusi és politikai bravúrait új megközelítésekből képesek értelmezni. Pázmány művei 450 év távlatából is relevánsak, az általa megírt szövegek élő, hatással bíró alkotások. A most megjelent kötet sokszínűsége okán akár Pázmány-kismonográfiaként is olvasható.